

Japans Bankvæsen.

Af

Axel Nielsen.

Det nu herskende Banksystem i Japan er Enbank-systemet. Central-Banken, den seddeludstedende Bank, er »Japans Bank« (»Nihon-Ginko«) med Hovedsæde i Tokio; gennem enkelte (8) Filialer og et stort Antal Agenturer ompænder den hele Japan og er, i højere Grad end mange andre Steder, den virkelig ledende Bank. Saaledes var der 31. Marts 1900 af dens Sedler i Omløb $227\frac{1}{2}$ Mill. Yen, medens der samtidigt kurerede Mønter til et Beløb af $86\frac{1}{2}$ Mill. Yen (18 Mill. i Guld, $68\frac{1}{2}$ Mill. i Sølv- og anden (3: Nikkel- og Kobber-) Skillemønt); dens Omsætning udgjorde i 1898 c. $22\frac{0}{10}$ af samtlige japanske Pengeinstitutioners. Det er derfor naturligt at begynde Omtalen af Japans Bankvæsen med denne Bank og beskrive den lidt udførligt, da det sikkert er den, som der under den standende Krig vil blive stillet de største Fordringer til, og som for en ikke ringe Del gennem en klog Ledelse i den kommende Tid vil kunne øve en gavnlig og mildnende Indflydelse paa »Handel og Vandel«. Men hvor forstandig en Ledelse, Banken ogsaa maatte være Genstand for, maa denne dog udøves paa Grundlag af de givne Forudsætninger, det tilladelige og utilladelige, d. v. s. Lovens Bestemmelser.

»Japans Bank« er et Aktieselskab med en fuldt indbetalt Kapital paa 30 Mill. Yen, hvoraf Staten har over-

taget en stor Del. Banken, der er oprettet ved en Lov af 1882 (aabnet det følgende Aar), og hvis Koncession gælder for 30 Aar fra dens Aabning, er som nævnt eneberettiget til at udstede Sedler. Dens Sedler ere indløselige mod Guld paa Anfordring. De nugældende Regler for Bankens Seddeludstedelse ere, at den har Lov til at udstede en ubegrænset Mængde Sedler, naar de blot helt ere dækkede med Metal (Guld og Sølv). »Udækkede« Sedler, der skulle være sikrede ved Statsobligationer, Veksler (med 2 Underskrifter) og andre solide Gældsbeviser efter Forholdet 1 : 1, maa den derimod kun udstede til et Beløb af 120 Mill. Yen; af denne sidste Seddeludstedelse betaler den en Afgift til Staten paa 1,25 % p. a. Med Finansministerens Billigelse kan Banken dog faa Tilladelse til at overskride det nys nævnte »udækkede« Seddelbeløb, dog kun mod Erlæggelse af en Afgift, hvis Størrelse bestemmes i hvert enkelt Tilfælde, men som mindst skal være 5 %; det overskridende Beløb skal være sikkert paa samme Maade som de »udækkede« Sedler. Det er saaledes væsentlig Principer, hentede fra Tyskland, der har fundet Anvendelse paa Seddeludstedelsen. I Henseende til det Forretningsomraade, der er beskaaret »Japans Bank«, har derimod »Banque nationale de Belgique« tjent til Mønster, medens »Banque de France« væsentlig er efterlignet med Hensyn til Bankens Styrelse. Saaledes udnævnes Præsidenten og Vicepræsidenten for »Japans Bank« af Finansministeren for 5 Aar ad Gangen; til denne skal der maanedlig afgives Beretning, og det staar i hans Magt at nedlægge Forbud mod Bankens Handlinger. Selv om saaledes Banken i og for sig er en privat Bank, nærmer den sig herigennem meget stærkt til Statsbanken, tilmed da den er Kasserer for Staten.

Af Bankens Forretningsgrene er Seddeludstedelsen den vigtigste. I Slutningen af Aaret 1902 havde Banken saaledes Sedler omløbende til et Beløb af 232 Mill. Yen, hvoraf 109 Mill. Yen vare dækkede med Metal (for 1

Mill. Yen Sølv, for Resten Guld), saa at der altsaa da var en Overskridelse af det udækkede Seddelkontingent paa 3 Mill. Yen, en forholdsvis ringe Overskridelse; i 1900 var denne nemlig ikke mindre end 41 Mill. Yen. Aarsagen til disse stadige Kontingentoverskridelser maa særlig søges i, at de Forholdsregler, der ere anvendte herimod, ikke have været kraftige nok, og særlig er den Afgift, Banken skal betale Staten, saa lav i Forhold til den sædvanlige Rente i Japan, at den faktisk intet Baand lægger paa Bankens Seddeludstedelse, hvad Meningen sikkert har været med dens Indførelse. Af andre Forretninger, det er tilladt Banken at drive, kan særlig nævnes Handelen med Veksler og Deposita, to Forretningsgrene, som i de sidste 10 Aar ere voksede med forbløffende Hurtighed. Et ikke ringe Beløb af Bankens Kapital er laant til Regeringen, hvad der væsentlig hidrører fra Bankens Bistand ved Statens Inddragelse af Papirspengene, hvoraf der ved Udgangen af 1902 kun kurserede et Beløb af $1\frac{1}{2}$ Mill. Yen, og et stort Beløb er anbragt i Statsobligationer (i 1901: 57 Mill. Yen), et Beløb, som sikkert er altfor stort, naar man betænker Bankens ledende Stilling paa Markedet, selv om Statsobligationerne ogsaa ere tænkte som Sikkerhed for en Del af det udækkede Seddelbeløb. Selve Handelen med Statspapirer, der kun maa drives af Banken efter Finansministerens Tilladelse, er derimod sædvanligvis kun af ringe Betydning. Bankens Udbytte deles saaledes, at Aktionærene først erholde 6 % i Dividende; derefter henlægges mindst 10 % af det tilbageblevne Beløb til Reservefondet, der i 1902 udgjorde $16\frac{1}{2}$ Mill. Yen, og dernæst anvendes højst 10 % til Tantième. Det tilbageblevne Beløb fordeles dernæst som Superdividende blandt Aktionærene. Aktie-Udbyttet, der opgøres og udbetales halvaarsvis, som Følge af den paa budte haalvaarlige Opgørelse og Beretning til Finansministeren, har i de senere Aar været mellem 10 og 13 %.

En særlig Omtale vil der være Grund til at gøre

»Yokohama Specie-Bank« (indbetalt Kapital: 18 Mill. Yen) til Genstand for som Følge af den særlige Omsorg, der er vist den fra Statens Side. Denne Bank, der formelt set, er en privat Bank, oprettedes 1880 for at lette den udenrigske Omsætning, i Særdeleshed for at raade Bod paa den da herskende store Agio paa Sølv. Under den stærke Udvikling, Japans udenrigske Handel er undergaaet i 1890'erne, har denne Bank haft en overordentlig heldig Stilling, saa at en Dividende paa 12—15 % i de senere Aar har været det almindelige. Som et Fortrin, Regeringen har forskaffet den, kan nævnes, at den har Ret til at faa rediskonteret udenlandske Veksler i Japans Bank til et Beløb af 20 Mill. Yen til en Diskonto af 2 % p. a. I Kraft af Bankens særlige Opgave har den ikke faa udenrigske Filialer, i 1902 ialt 17. Endnu vedblivende har Banken omtrent hele den Forretning, som rejser sig fra den udenlandske Omsætning, om end de private Banker i de senere Aar efterhaanden har trængt sig ind her, særlig i Handelen med Kina og Korea.

For de private Banker i Japan gælder der visse Bestemmelser, der skulle iagttages, men som dog ikke ere særlig indskrænkende. Der var ved Udgangen af Aaret 1901: 1,867 private Banker med en indbetalt Aktiekapital paa ialt 251,7 Mill. Yen; de ere fortrinsvis oprettede efter 1896 — der fandtes da 979 private Banker — i den Grundsættelsesperiode, der indtraadte i Japan ved Betalingen af Krigsskadeserstatningen fra Kina. For en stor Del er det smaa Banker, der her er Tale om, en Kapital paa 10—20,000 Yen er intet Særsyn; der udkom da ogsaa i 1896 en Lov, den saakaldte Banksammenlægningslov, der søgte at raade Bod derpaa, men som dog ikke i særlig Grad har haft de tilsigtede Følger. I de sidste Aar har der været Tale om at stille større Fordringer til de private Banker, bl. a. om en Minimumskapital paa $\frac{1}{2}$ Mill. Yen.

Strængere Bestemmelser er der derimod stillet med Hensyn til Sparebankerne. En Lov af 1890 (gyldig fra

1. Juli 1893) fastslog, at naar en Bank modtog som Deposita Beløb under 5 Yen, og naar disse Beløb kunde hæves paa Anfordring eller efter bestemt Frist, var Banken at betragte som Sparebank og faldt ind under de Regler, Loven opstillede for disse. Der fordres af Sparebankerne en Stamkapital af 30,000 Yen; Bankens Direktører hæfte, saa længe de beklæde deres Hverv samt 2 Aar derefter, solidarisk for de Forpligtelser, der ere opstaaede under deres Ledelse af Banken. Mindst en Fjerdedel af Bankens Indskud skal anbringes i rentebærende Stats- og Kommune-Obligationer, de skulle henlægges i en offentlig Deponeringsanstalt. Bankernes Statuter skulle bekræftes af Finansministeren og maa ikke forandres uden dennes Medvirken. Foruden de egentlige Sparebanker, der i 1901 beløb sig til 441, drives Sparebankvirksomhed af flere, i 1901 273, alm. private Banker ved Siden af deres sædvanlige Bankforretninger. I samtlige Sparebanker, der i 1901 altsaa beløb sig til 714, indestod der ved dette Aars Udgang 44 Mill. Yen. I 1899 var det gennemsnitlige Beløb pr. Sparer $14\frac{1}{2}$ Yen. — Desuden ere Postsparekasserne indført i Japan saa tidligt som i 1875, men de have dog ikke, i Særdeleshed vel paa Grund af den forholdsvis lave Rente (i 1902: $4,8\frac{0}{10}$), haft den ventede Succes. Maksimum for hver Sparer er 500 Yen, den mindste Indbetaling 10 Sen; saafremt en Sparer lader sit Indskud være over 500 Yen, kan Administrationen af Postsparekasserne for hans Regning købe Statsobligationer. Der indestod i disse Kasser i 1902: 28,224 Mill. Yen. Det gennemsnitlige Beløb pr. Sparer var i 1901: $11\frac{1}{2}$ Yen.

Efter at have givet en kort Oversigt over Hovedtrækkene i det moderne japanske Bankvæsen, dog med Forbigaaelse af Pengeinstituter med mere specielle Opgaver, som Hypotekbanker, Effektbanker o. lign., vil der være Grund til at fremhæve nogle enkelte karakteristiske Træk af dets Historie.

Tilbage til Middelalderen kan man følge enkelte Forretningsgrene, som nu udgøre Dele af en Banks

Virksomhed, men det er dog først fra 1603, da Japans selvstændige Feudalstater forenedes til et stærkt Rige, at man kan sige, at Bankvæsenet har taget sin Begyndelse i Japan. Det System, man fra da af finder lige op til 1868, er i Hovedtrækkene det samme, som kendes fra Evropa i Middelalderen. Men medens det europæiske Bankvæsen udviklede sig som Følge af Forholdenes forandrede Natur, blev det japanske Bankvæsen staaende paa samme Trin i over halvtredie hundrede Aar. Og der var heller næppe særlig Trang til Forandring; saa langt op i Tiden som til 1868 var væsentlig endnu Naturaløkonomien fremherskende ved Erlæggelse af Afgifter, og Omsætningen med Ulandet var saare ringe. Men da Revolutionen kom i 1868, og Japan aabnedes for europæisk Handel, kom ogsaa Trangen til Banker i moderne Betydning. Fra da af og indtil det nuværende Banksystems Indførelse i 1882, altsaa i Løbet af kun 14 Aar, har det japanske Bankvæsen gennemgaaet en Udvikling, som slaar en med Forundring over det hurtige Tempo.

I 1870 sendtes den nuværende Marquis Ito til Amerika for at studere Bankvæsen, og det blev en temmelig tro Kopi af det nordamerikanske Banksystem, der indførtes i Japan ved en Lov af 1872, en Lov, som ogsaa paa anden Maade betegner et Udviklingstrin, nemlig ved at indføre Aktieselskaber i moderne Forstand i Japan. Der oprettedes efter denne Lov flere »Nationalbanker«, der alle havde Seddeludstedelsesret; de skulde indlevere 60 % af deres Kapital i den gængse Mønt til Finansministeriet, og herfor modtog de Statsobligationer til samme Beløb; ved at aflevere disse samme Steds, hvor de havde modtaget dem, beholdt de Banknoter udleverede. De 40 % af Kapitalen skulde Bankerne derimod holde tilbage i Guld som et Indløsningsfond for Sedlerne. Bankernes Driftskapital var altsaa kun Banknoterne, d. v. s. 60 % af deres Aktiekapital. Disse Nationalbanker, hvoraf der i Løbet af kort Tid oprettedes 4, havde dog ikke særlig Held med sig, da deres Sedler i Midten af

1870'erne paa Grund af Omløbets Mættelse med Statens Papirspenge vendte tilbage til Indløsning, saa snart de vare satte i Omløb. Paa disse Forhold raadede en Lov af 1876 Bod. Hovedforandringen ved denne Lov var Bestemmelsen om, at Nationalbankerne maatte indløse deres Sedler med lovlige Omløbsmidler, altsaa ogsaa Statens Papirspenge. Herefter oprettedes der mange Nationalbanker, saa at der i Slutningen af 1879 ialt var oprettet 153; af Frygt for, at denne Bevægelse skulde blive for stor for Landet, fastsattes der som Maksimumsgrænse for Nationalbankernes Sedler et Beløb af c. 40 $\frac{1}{2}$ Mill. Yen; denne Grænse naaedes allerede 1880. Naar man betænker, at der da var for c. 100 Mill. Yen Statspapirspenge i Omløb, vil man forstaa, at denne Seddeludstedelse var for stor for Landet, især da Regeringen blev nødt til at udstede for c. 35 Mill. Yen nye Statspapirspenge i 1878. Varepriserne steg overordentlig. Fra 1877—81 fordobledes saaledes Prisen paa Ris, Salt steg 70 $\frac{0}{10}$ i samme Tidsrum o. s. v. Efter et Minister-skifte i 1881 toges der saa kraftigt fat paa en Forandring af disse uheldige Forhold, at 1882 betegner en fuldstændig Strømkæntning, idet man da oprettede »Japans Bank« og dermed indførte Enbanksystemet. Nationalbankernes Sedler skulde efterhaanden indløses af disse selv gennem Japans Bank. Efterhaanden som Nationalbankernes Koncessioner, der lød paa 20 Aar, ere udløbne, ere de fleste gaaede over til at være private Banker, medens enkelte ere opløste. Nationalbanksedlerne hørte op at være lovligt Betalingsmiddel 9. Decbr. 1899, idet man dog endnu i 5 Aar herefter kan faa dem indløst. I 1902 var der Nationalbanksedler for et Beløb af kun $\frac{1}{2}$ Mill. Yen i Omløb, da samtidigt Statens Papirspenge beløb sig til 1 $\frac{1}{2}$ Mill. Yen, var der da omtrent ingen andre Noter i Omløb end den japanske Banks.

Det første Clearingshouse i moderne Betydning — thi »Udligningssteder«, der svare til de gamle tyske »Skontropladser«, har man allerede langt tilbage i Tiden

kendt og benyttet i Japan — oprettedes i det gamle Handelscentrum Osaka i 1879, og flere ere siden da oprettede. Det største Clearinghouse — før 1891 indrettet efter amerikansk, siden efter engelsk Mønster — findes i Tokio, hvor Udligningen foregaar gennem Checks paa »Japans Bank«; her udlignedes i 1902: 2,210,388 Poster til et Beløb af 1,35 Milliarder Yen. I de 6 vigtigste Clearinghouses udlignedes dette Aar ialt 2,88 Mill. Yen.

Som man vil se af foranstaaende Notitser er det med en rivende Fart, Bankvæsenet har udviklet sig i Japan i de sidste 30 Aar. Vel er der endnu Punkter, hvor en Reform maatte være ønskelig, men det er med udelt Beundring for de maalbevidste Mænd, der omtrent paa bar Grund har opbygget et moderne Bankvæsen i Løbet af saa kort Tid, man gennemgaar Japans Bankhistorie i dette Tidsrum.

Litteratur: Kanju Kiga: Das Bankwesen Japans. Lpz. 1904.
Bellows: The Financial System of Japan (Sound Currency 1903, September), og den officielle japanske Statistik.